

Piotr CHLEBOWICZ*

Strategiczna analiza kryminalna. Rozwiązania belgijskie

Uwagi wstępne

W nauce kryminalistyki tradycyjnie rozróżnia się dwie podstawowe postaci analizy kryminalnej. Chodzi oczywiście o operacyjną (taktyczną) i strategiczną analizę kryminalną. Wydaje się, że zarówno nauka kryminalistyki, jak również praktyka kryminalistyczna koncentrują się na zagadnieniach ściśle związanych z operacyjną analizą kryminalną. Jest to naturalne, gdyż to właśnie techniki analityczne w ramach wymienionej wyżej formy analizy stanowią efektywne narzędzie w pracy wykrywczej służb policyjnych. Ponadto stopniowo rozpowszechnia się pogląd, iż rezultaty analizy kryminalnej wykonanej w oparciu o materiały procesowe mogą mieć znaczenie dowodowe¹.

Zarówno status, jak i rola strategicznej analizy kryminalnej są diametralnie różne od statusu i roli operacyjnej analizy kryminalnej. W istocie bowiem strategiczna analiza kryminalna znacząco różni się od analizy wykonywanej w ramach postępowania przygotowawczego lub przedsięwzięć analitycznych stanowiących element działań operacyjnych. Różnice te, dotyczące celu, funkcji i genezy, powodują, że można się nawet zastanowić nad słusznością tradycyjnego podziału analizy. Wydaje się bowiem, że strategiczna analiza kryminalna stanowi odrębną i autonomiczną sferę działań analitycznych. Kontynuując tą myśl, należy przyznać, iż trudno znaleźć wspólny mianownik dla obu wskazanych postaci analizy².

Istota strategicznej analizy kryminalnej

Poszukując cech konstytutywnych strategicznej analizy kryminalnej, należy zauważyć, że jej celem nie jest osiągnięcie krótkoterminowych celów wy-

* Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: pchlebo@wp.pl.

¹ Por. P. Chlebowicz, *Analitik kryminalny w postępowaniu karnym*, [w:] *Złota księga jubileuszowa prof. dr. hab. dr. honoris causa Brunona Hołysta: ... ale prawdy szukaj w czynnie*, red. B. Sygit, Łódź 2015, s. 531–537.

² Wydaje się, że wspólny element dotyczy technik oraz metod analitycznych, które mogą być wykorzystywane zarówno w strategicznej, jak i taktycznej analizie kryminalnej.

znaczanych dobrem i interesem konkretnego postępowania karnego. Z definicji wprost wynika, że strategiczną analizę kryminalną można określić jako metodę optymalizacji wykorzystania danych gromadzonych w toku zwalczania przestępczości. Jest ona stosowana w przypadkach zagrożenia określonym typem przestępstw w skali regionu, kraju lub grupy krajów³. Strategiczna analiza kryminalna dotyczy problemów i celów długoterminowych. Ma służyć ustaleniu priorytetów i strategii zwalczania przestępczości na podstawie badań i przewidywania jej rozwoju.

Zazwyczaj dodaje się, że profesjonalna analiza strategiczna wymaga zaangażowania specjalistów z różnych dziedzin (zwłaszcza prawa, socjologii, kryminologii i kryminalistyki) oraz wykorzystania informacji ze wszystkich dostępnych źródeł.

Wydaje się, że można zaryzykować stwierdzenie, że istota strategicznej analizy kryminalnej sprowadza się do prognozowania tendencji i kierunków rozwoju poszczególnych odmian przestępczości. W takim ujęciu centralną kategorią pojęciową jest zatem prognoza. Można ją charakteryzować jako próbę określenia przyszłego obrazu przestępczości na danym obszarze geograficznym (dzielnica, miasto, region, kraj, strefa przygraniczna) lub w danej kategorii (np. przestępczość stadionowa, samochodowa, narkotykowa).

Jak trafnie zauważa Mirosław Minkina: „[...] analiza sama w sobie nie daje gotowych recept, lecz ujawnia prawdopodobieństwo możliwych zdarzeń w konkretnym scenariuszu, w określonych realiach. Wskazanie na prawdopodobieństwo i możliwości ma niewiele wspólnego z przewidywaniem przyszłości, chociaż prognozowanie w wywiadzie jest często stosowaną praktyką [...]. Prognozowanie – w odróżnieniu od przewidywania przyszłych zdarzeń – to utwierdzony pogląd analityka wynikający z przekonania, zbudowanego na oczywistych i z całą pewnością potwierdzonych faktach oraz założeniach, które można obronić jasną i pewną argumentacją”⁴.

Geneza strategicznej analizy kryminalnej wiąże się ściśle z tradycyjną analizą wywiadowczą. Mimo licznych dylematów definicyjnych i sporów, czym jest analiza wywiadowcza, nie ulega wątpliwości, że o podobieństwach decydują zarówno cele analityczne, jak i adresaci produktów analitycznych. W pierwszym przypadku chodzi o budowę w miarę kompletnego obrazu określonego, najczęściej negatywnego, zjawiska w życiu społecznym, gospodarczym lub politycznym – np. analizę powiązań przestępczości zorganizowanej z organizacjami terrorystycznymi w danym regionie geograficznym, oraz – jak wspomniano wyżej – podejmowanie prób prognozowania tendencji rozwojowych tych zjawisk.

W odniesieniu do beneficjentów analiz strategicznych zaznacza się podstawowa odrębność strategicznej analizy kryminalnej. Odbiorcą produktu analitycznego jest bowiem decydent, usytuowany zazwyczaj na poziomie centralnych organów administracji państwowej: premier, minister spraw wewnętrz-

³ J. Widacki, J. Konieczny, *Wersja śledcza, modus operandi i analiza kryminalna*, [w:] *Kryminalistyka*, red. J. Widacki, Warszawa 2008, s. 71.

⁴ M. Minkina, *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014, s. 201.

nych, minister spraw zagranicznych, minister koordynator do spraw służb specjalnych. Produkt analityczny ma bowiem służyć jako wskazówka do podejmowania określonych, merytorycznych decyzji w obszarze szeroko rozumianego bezpieczeństwa.

Należy podkreślić, że idea strategicznej analizy kryminalnej pojawiała się w poglądach polskich kryminalistów i kryminologów. Zgodnie z koncepcją Tadeusza Hanauska kryminalistyka oprócz taktyki i techniki kryminalistycznej obejmuje również strategię kryminalistyczną – w oparciu o własne badania, wyniki badań kryminologicznych oraz analizę przestępczości w wybranych krajach próbuje prognostycznie określić kierunki rozwoju przestępczości w dość odległej przyszłości oraz stara się opracować metody zapobiegania temu rozwojowi⁵.

Na gruncie teorii kryminalistyki pojęcie strategii kryminalistycznej rozwijał również Mirosław Owoc. Jak pisał, dotyczy ona ogólnych zasad realizacji celów polityki kryminalnej środkami będącymi w dyspozycji praktyki kryminalistycznej i nauki kryminalistyki⁶. Podkreślał ponadto, że zasięg strategii kryminalistycznej posiada wymiar ogólny, czyli dotyczy całego kraju. Owoc zauważa, że strategia kryminalistyczna operuje takimi kategoriami jak planowanie, analiza i koordynacja⁷. Jej przejawem może być np. analiza trendów rozwojowych przestępczości, która musi bazować na obszernej bazie empirycznej⁸.

Można w tym miejscu wskazać dwa przykłady analiz wywiadowczych o charakterze strategicznym. Pierwsza, opisana przez Wojciecha Martynowicza, dotyczy ciekawego przypadku analizy wykonanej przez korporację. Chodziło o grupę planowania strategicznego koncernu Royal Dutch/Shell w latach 80. XX w. W 1984 r. przedstawiono analizę, z której wynikało, iż ZSRR rozpadnie się pod wpływem sprzeczności gospodarczych systemu komunistycznej gospodarki. Z punktu widzenia koncernu była to okazja do wejścia na rynek, który miał się otworzyć po zmianach politycznych. Jak zauważył Martynowicz: „Tezy wyglądały z pozoru nieprawdopodobnie, ale zespół analityków przygotował dodatkowo odpowiedni zestaw wskaźników, które powinny wskazywać czas i kierunek upadku. Kiedy wszystkie wskaźniki «zapłonęły na czerwono», jedynym problemem decydentów było zaakceptować raport i rozstrzygnąć, co można zrobić w związku z tym, że przewidywany scenariusz się ziszcza. Rada Dyrektorów zadziałała i wkrótce Shell korzystał z profitów bycia pierwszą firmą naftową przygotowaną na efektywne strategie związane z pojawieniem się nowej rzeczywistości zwanej «post-ZSRR»”⁹.

⁵ T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 2005, s. 18 i n.

⁶ Szerzej zob. M. Owoc, *Pojęcie strategii, taktyki i operacji na użytek kryminalistyki*, [w:] *Problematyka etyczna w kryminalistyce. Materiały V Sympozjum Metodologii Kryminalistyki i Nauk Pokrewnych (Chęciny, 14–16 czerwca 1984 r.)*, red. J. Widacki, Katowice 1984, s. 29.

⁷ *Ibidem*, s. 30.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Szerzej zob. W. Martynowicz, *Dyskretny urok analizy wywiadowczej*, <http://fundacjapoint.pl/2016/02/dyskretny-urok-analizy/> (28.11.2016).

Drugi przykład to słynna analiza strategiczna bazująca na opracowaniu *Chryzantema i miecz* autorstwa Ruth Benedict¹⁰. Pokazano tam mapę mentalną i sposoby myślenia Japończyków. Zleceniodawcą był rząd amerykański, który podczas drugiej wojny światowej chciał zrozumieć postawy i motywacje społeczeństwa japońskiego i przez to poznać kulturę strategiczną przeciwnika¹¹. Warto dodać, że wspomniana książka stanowi do dzisiaj klasykę w światowej literaturze antropologicznej.

Analiza wywiadowcza to domena wywiadu cywilnego i wojskowego, gdzie „wrogowie” i „zagrożenia” są w miarę jasno określone. Tymczasem strategiczna analiza kryminalna dotyczy najczęściej przestępczości. Rozbieżność tę podkreślał Don McDowell: Kategorie „wrogów”, „zagrożeń” – jest to jasne w przypadku wywiadu wojskowego czy cywilnego. Jednak w przypadku służb policyjnych i ich obszaru kompetencji to nie jest takie oczywiste. W przypadku strategicznej analizy kryminalnej chodzi zazwyczaj o najgroźniejsze formy przestępczości w obrębie społeczeństwa, które służby policyjne mają chronić¹².

W literaturze przedmiotu podnoszono, iż strategiczna analiza kryminalna w Polsce nie jest rozwijana. Twierdzi się, że nie cieszy się ona dużym zainteresowaniem środowisk policyjnych i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Jest to szczególnie widoczne, jeśli porównać nakłady na analizę operacyjną i analizę strategiczną. Wskazuje się, że do przyczyn tego stanu rzeczy należą¹³:

- jednostronna koncentracja na analizie kryminalnej operacyjnej;
- brak szkoleń i materiałów umożliwiających kształcenie w zakresie strategicznej analizy kryminalnej;
- brak świadomości potrzeby wykonywania analiz strategicznych w kręgach decyzyjnych, wynikający z faktu, że efekt analizy kryminalnej operacyjnej jest widoczny i wymierny, podczas gdy efekt analizy strategicznej będzie widoczny dopiero w dłuższej perspektywie; nie tworzy to korzystnej atmosfery, gdyż cele administracji mają charakter krótkookresowy¹⁴.

Oprócz tych przyczyn można wskazać jeszcze jedną. Chodzi o świadomość i wiedzę decydentów politycznych, którzy powinni stymulować kierunki działań analitycznych w perspektywie strategicznej. Problem ten ilustruje następująca opinia: „Jeżeli chodzi o funkcjonowanie świata służb, to najważniejsza w tym świecie jest kwestia zadań, jakie przed nimi stoją. W dalszym ciągu borykamy

¹⁰ „Ze wszystkich wrogów, z którymi Stany Zjednoczone toczyły wojnę totalną, Japończycy byli najbardziej Amerykanom obcy. Żaden poważny konflikt zbrojny nie wymagał brania pod uwagę tak odmiennych sposobów działania i myślenia przeciwnika. [...] Największym problemem stała się natura wroga, którego zachowanie musieliśmy zrozumieć, żeby z nim walczyć”. R. Benedict, *Chryzantema i miecz. Wzory kultury japońskiej*, tł. E. Klekot, Warszawa 1999, s. 13–15.

¹¹ Por. R. Wiśniewski, *Kultura strategiczna, czyli o kulturowych uwarunkowaniach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1, s. 165–166.

¹² D. McDowell, *Strategic intelligence and analysis. A training manual*, 1996, s. 8.

¹³ P. Chlebowicz, *Węzłowe zagadnienia strategicznej analizy kryminalnej*, [w:] *Przestępczość w XXI wieku. Zapobieganie i zwalczanie. Problemy technologiczno-informatyczne*, red. E. Pływaczewski, W. Filipkowski, Z. Rau, Warszawa 2015, s. 505.

¹⁴ *Ibidem*.

się z problemem sformułowania zadań przez ośrodki kierownicze państwa. To jest najważniejsza sprawa – umiejętność stawiania zadań służbom i przy tym wiedza klasy politycznej, do czego te służby są potrzebne, czego za ich pomocą można dokonać i czego dzięki nim można ewentualnie unikać¹⁵.

Strategiczna analiza kryminalna w praktyce belgijskich służb policyjnych¹⁶

Metody i techniki strategicznej analizy kryminalnej stosowanej przez belgijskie służby policyjne opierają się w głównej mierze na poglądach D. McDowella, który jest autorem podręcznika *Strategic intelligence & analysis training* z 1996 r. Popularność technik opracowanych przez tego autora w belgijskim środowisku policyjnym wynika z faktu, iż belgijska kadra oficerska brała udział w kursach i szkoleniach zorganizowanych przez wskazanego eksperta. Można także uznać, że projekty analityczne ukierunkowane na określone problemy związane z szeroko pojmowanym bezpieczeństwem opierają się na tych samych założeniach bez względu na przedmiot analiz.

Według McDowella wartość strategicznej analizy kryminalnej polega na tym, że:

1. wskazuje ona potrzebę zmiany kierunków działań operacyjnych organów ścigania;
2. identyfikuje zmiany trendów w środowisku przestępczym, w szczególności zaś pozwala na określenie liczby popełnianych czynów, ich ciężaru gatunkowego, wreszcie zmian w obrębie *modus operandi*;
3. umożliwia dokonanie realistycznej oceny priorytetów kierunków pracy operacyjno-rozpoznawczej;
4. strategiczna analiza kryminalna tworzy ponadto możliwość oceny efektywności działań państwa w zakresie porządku publicznego i bezpieczeństwa wewnętrznego w takich obszarach jak: strategię policyjne, legislacja, dyslokacja sił policyjnych, poziom szkolenia, kompetencje funkcjonariuszy¹⁷.

Studium przypadku „Nadużycia związane z wydawaniem wiz chińskim obywatelom”.

W 1997 r. belgijska policja wszczęła sprawę operacyjną oznaczoną kryptonimem „Mahjong”. Przedmiotem tego rozpracowania było ustalenie, czy na terytorium Belgii funkcjonują sieci przestępcze wywodzące się z rejonu południowo-wschodniej Azji. Podjęcie decyzji o wszczęciu sprawy wynikało z dwóch

¹⁵ *Stenogram konferencji „Służby specjalne demokratycznego państwa prawa. Cywilne służby specjalne III RP – próba bilansu”, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, wyd. specjalne z okazji 80. rocznicy urodzin Krzysztofa Kozłowskiego, s. 30.*

¹⁶ Materiały do obu studiów przypadku zamieszczonych w niniejszym opracowaniu uzyskano w trakcie korespondencji z przedstawicielem belgijskiego Police Judiciaire Fédérale, Direction de la Lutte contre la Criminalité Grave et Organisée (DJSOC).

¹⁷ Szerzej zob. D. McDowell, *op. cit.*

sposprzeżeń. W 1997 r. służby belgijskie nie dysponowały wiarygodnymi informacjami dotyczącymi działalności azjatyckich grup przestępczych, jednocześnie jednak policje państw ościennych dysponowały dowodami, które wskazywały na prowadzenie działalności w tych państwach przez takie grupy. W tym stanie rzeczy można było przyjąć, że istnieje infiltracja Belgii przez azjatyckie grupy przestępcze, czego jednak nie rejestruje policja belgijska. Było to dość prawdopodobne, jeśli uwzględnić szeroki zakres aktywności tych grup, jak np. organizowanie nielegalnej imigracji, handlu ludźmi, handlu narkotykami, dokonywanie wymuszeń, popełnianie oszustw związanych z kartami płatniczymi¹⁸. Można zatem przyjąć, że wykluczenie lub potwierdzenie tej hipotezy stanowiło istotną przesłankę inicjowania sprawy „Mahjong”.

Podczas realizacji „Mahjong” zastosowano dwie metody, które zostały określone jako podejście administracyjne (*administrative-preventive approach*) oraz podejście sędoworepresyjne (*judicial-repressive approach*). Rezultatem działań podejmowanych w ramach wskazanych wyżej nurtów miało być stworzenie kompletnego obrazu działalności azjatyckich grup przestępczych w Belgii.

Fragmencem sprawy było sporządzenie strategicznej analizy kryminalnej dotyczącej możliwych/prawdopodobnych nadużyć związanych z wizami studentckimi, w tym przypadku z wizami chińskich studentów¹⁹.

Opis projektu analitycznego określanego dalej jako „Wiza” zawiera wyjaśnienie przyczyn podjęcia analizy, wyjaśnia jej cele, zawiera syntetyczny opis metod, które zostały wykorzystane. Rozpoczęcie strategicznej analizy kryminalnej „Wiza” zostało zainicjowane z powodu licznych sygnałów, które uprawdopodobniały fakt zaistnienia różnych nieprawidłowości związanych z wydawaniem wiz chińskim studentom. Źródła danych, które tworzyły tzw. informację wyjściową, to informacje zawarte w aktach sprawy „Mahjong”, dane Departamentu Migracji oraz informacje pochodzące ze źródeł otwartych, takie jak doniesienia medialne, raporty i ekspertyzy badawcze.

Cele projektu „Wiza” zostały określone jako dokonanie identyfikacji różnych typów nadużyć oraz określenie znaczenia oraz rozmiaru nadużyć. Jedną metodą wykonania produktu analitycznego opierała się na analizie jakościowej. Po pierwsze dokonano przeglądu dotychczasowej wiedzy w celu lepszego zrozumienia znanych mechanizmów nadużyć. Było to zatem swoiste „podsumo-

¹⁸ Zakres terytorialny południowo-wschodniej Azji obejmuje: Chiny, Tajwan, Wietnam, Laos, Kambodżę, Malezję, Indonezję, Tajlandię, Singapur, Koreę Północną i Południową, Filipiny, Japonię. Z dostępnych danych kryminologicznych wynika, że na obszarze tych krajów działają liczne zorganizowane grupy i związki przestępcze, jak np. japońska Jakuza, Borokudan, chińskie triady, tongi i inne grupy. Biorąc pod uwagę międzynarodowy charakter działalności wymienionych organizacji, ich ekspansywność oraz atrakcyjność Europy jako miejsca dokonywania przestępczych operacji, teza o obecności przestępczości azjatyckiej w Belgii była w wysokim stopniu prawdopodobna. Na temat azjatyckich grup przestępczych zob. m.in.: K. Laskowska, *Azjatyckie zorganizowane grupy przestępcze*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8; *Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2011.

¹⁹ Na podstawie dostępnych materiałów trudno ustalić, czy sprawa „Mahjong” stanowiła impuls dla „Wizy”, czy może „Wiza” stanowiła integralny element sprawy „Mahjong”. Wydaje się jednak, że jest to kwestia o charakterze marginalnym.

wanie” poziomu rozpoznania omawianego problemu. Po drugie zaś – podjęto próbę wykrycia przypuszczalnych innych, dotąd nieznanymi, form nadużyć²⁰.

W tym miejscu nasuwa się analogia dotycząca taktycznej analizy grup przestępczych. Wspomniana postać analizy kryminalnej może być wykonywana w oparciu o materiały dotyczące już wykrytej grupy, ale także istnieją sytuacje, gdy analiza kryminalna dostarcza przesłanek do sformułowania wniosku, że na danym terenie funkcjonuje dotychczas niewykryta zorganizowana grupa przestępcza²¹. Koresponduje to z ideą analizy kryminalnej, której zadaniem jest m.in. antycypowanie zagrożeń.

Powracając do głównego wątku przedsięwzięcia analitycznego „Wiza”, w jego ramach:

1. Analizowano kontekst prawny (luki lub nieścisłości obowiązującego prawodawstwa, które mogły ułatwiać działania grup przestępczych lub zbytnio utrudniać działania policyjne).

2. Przeprowadzono analizę spraw prowadzonych przez policję²². W tym zakresie koncentrowano się nie tylko na studentach, lecz także poszukiwano informacji o nadużyciach, które miały związek z chińską diasporą, organizacjami oraz osobami fizycznymi, które oferują pośrednictwo w uzyskiwaniu wiz. Brano także pod uwagę szkoły, osoby gwarantujące pobyt cudzoziemców oraz „krajowe” środowisko przestępcze.

3. Wzięto pod uwagę ocenę wizerunku chińskich studentów w mediach²³.

4. Uwzględniono ustalenia zawarte w innych raportach, dokonano także analizy innych opracowań, które posiadały związek z przedmiotem „Wizy”.

Drugą zastosowaną metodą były badania ilościowe, które przeprowadzono w ścisłej współpracy z Departamentem Imigracji. Badania polegały na sporządzeniu profilu ryzyka studenta²⁴. Wykorzystano dane pochodzących z zasobów i archiwów Departamentu Imigracji, w tym dane obejmujące rok akademicki

²⁰ Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na cechę, która jest wspólna zarówno dla analizy operacyjnej, jak i strategicznej. Analiza stanowi próbę wyjścia poza dostępny zasób wiedzy. W rezultacie tworzy możliwości wglądu w zjawiska, które w tym przypadku nie mieściły się w polu widzenia agend formalnej kontroli społecznej.

²¹ Jak zauważył J. Gołębiowski: „Analiza zebranych informacji, czyli ich wzajemne kojarzenie, porządkowanie, jest istotnym przyczynkiem do zdefiniowania pojawienia się zorganizowanej grupy przestępczej”. J. Gołębiowski, *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008, s. 54.

²² W literaturze i praktyce występuje pojęcie analizy porównawczej. Przyjmuje się, że chodzi o wyszukiwanie i kojarzenie informacji o podobnych zdarzeniach przestępnych w celu ustalenia, które z nich mogłyby być zorganizowane lub popełnione przez te same osoby lub przez tę samą grupę przestępczą. Szerzej zob. P. Chlebowicz, J. Kamińska, *Operacyjna analiza kryminalna w służbach policyjnych*, Warszawa 2015.

²³ Brak informacji, czy analizowano treści medialne w Chinach i innych państwach azjatyckich.

²⁴ W tym kontekście tworzenia profilu ryzyka nie należy utożsamiać z profilowaniem kryminalnym, którego istota sprowadza się do budowy portretu psychologicznego sprawcy na podstawie śladów pozostawionych na miejscu przestępstwa. Warto w tym miejscu podkreślić, że tworzenie profilu ryzyka jest charakterystyczne dla Frontexu – agencji unijnej, która koordynuje zarządzanie granicami Unii Europejskiej. Frontex sporządza operacyjne analizy, które nie zawierają danych osobowych figurantów, jak profile ryzyka, ogólne profile osobowe i analizy przepływu. Zob. T. Saffański, *Działania operacyjne Europolu*, Szczytno 2013, s. 276.

2002–2003. Przy ocenie ryzyka na podstawie profili chińskich studentów brano pod uwagę takie parametry jak np.:

- dane administracyjne: nr sprawy, data złożenia wniosku, data wydania wizy;
- dane osobowe: imię, nazwisko, płeć, data urodzenia, miasto/prowincja;
- dane w Chinach: adres zamieszkania, szkoła wysyłająca, rodzaj studiów, miasto/prowincja;
- dane belgijskie: adres zamieszkania – pierwsze miejsce w Belgii; adres zamieszkania – ostatnie miejsce w Belgii; szkoła w Belgii – nazwa, miasto, rodzaj studiów;
- finansowe gwarancje: rodzaj gwarancji finansowej, dane gwaranta, narodowość gwaranta, zawód/profesja gwaranta, miasto zamieszkania gwaranta;
- dane dodatkowe: czy wrócił do Chin? czy brał udział w zaliczeniach/egzaminach?

Sprawa o kryptonimie „Ishtar”

W wyniku przeprowadzonego projektu CHECKPOINT (BR.10.F3.105572/2009) 23 września 2009 r. wszczęto sprawę o kryptonimie „Ishtar”. Podstawą były informacje operacyjne uzyskane od belgijskiej Policji Kolejowej. Odbyły się dwa spotkania (18 grudnia 2009 r. oraz 5 stycznia 2010 r.) w ramach Europolu w belgijskim Ministerstwie Spraw Wewnętrznych z udziałem przedstawicieli Wielkiej Brytanii, Francji, Belgii (I spotkanie) oraz Francji, Niemiec i Belgii (II spotkanie). W ich trakcie przedstawiciele Europolu i Wielkiej Brytanii nalegali na powołanie wspólnego zespołu dochodzeniowo-śledczego (Joint Investigation Team – JIT²⁵).

Sprawa ta ujawniła funkcjonowanie zorganizowanej grupy przestępczej zajmującej się przerzutem ludzi. Poniżej umieszczono jej skróconą charakterystykę zgodną z przedstawioną powyżej listą pytań:

- Ponad 20 osób o pochodzeniu irańskim i kurdyjskim tworzyło sieć zajmującą się przerzutem.
- Zajmowali się przemytem imigrantów z Iraku, Afganistanu, Indii, Wietnamu, Chin.
- Krajem docelowym była przede wszystkim Wielka Brytania. Część imigrantów trafiała także do krajów skandynawskich.
- Imigranci wjeżdżali na terytorium Unii Europejskiej przez kraje Europy Wschodniej, tranzytem przez Niemcy w kierunku Paryża. Paryska część sieci podnajmowała kurdyjską zorganizowaną grupę przestępczą działającą w Belgii.
- Szlak przerzutu w Europie Zachodniej odbywał się wzdłuż trasy E-40 (Groot-Bijgaarden, Wetteren, Drongen) oraz przez porty w Dunkierce i Calais.
- Imigranci podróżowali m.in. liniami kolejowymi Thalys i byli zbierani w Brukseli, Paryżu lub Calais.

²⁵ Szerzej na ten temat zob. oficjalną stronę internetową Europolu: <https://www.europol.europa.eu/content/page/joint-investigation-teams-989> i opublikowany tam podręcznik <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/st15790-re01.pl11.pdf> (28.11.2016).

- Przejazd do Wielkiej Brytanii organizowali brytyjscy kierowcy ciężarówek.
- Rozpracowana sieć stosowała przemoc względem innych konkurujących z nią zorganizowanych grup przestępczych oraz względem imigrantów.
- Większość transakcji finansowych związanych z działalnością sieci była realizowana w Wielkiej Brytanii.

W wyniku przeprowadzonego śledztwa:

- 2 lutego 2010 r. aresztowano w Belgii 12 osób.
- Belgijski wymiar sprawiedliwości wykonał europejskie nakazy aresztowania wydane przez Brytyjczyków i dalej wątku brytyjskiego nie kontynuował.
- Brytyjski wymiar sprawiedliwości nie był zainteresowany ściganiem pomniejszych wątków w tej sprawie, tzn. udziału kierowców w przetruciu oraz kwestii odpowiedzialności osób zajmujących się finansami sieci.
- Sprawa miała także wątek francusko-niemiecki.

Po zakończeniu sprawy belgijscy śledczy pokusili się o dokonanie jej analizy SWOT. Jest to jedna z wielu metod wykorzystywanych w analizie strategicznej. Jej wyniki mogą mieć wpływ na prowadzenie przyszłych spraw o podobnym profilu. Zgodnie z metodyką SWOT swoje spostrzeżenia i oceny ujęli w 4 grupy odnoszące się do mocnych i słabych stron sprawy (postępowania) oraz pojawiających się wraz z nią szans i zagrożeń.

Mocne strony:

- zdecydowana i szybka reakcja na działalność przestępczej sieci;
- za jednym zamachem udało się aresztować głównych członków sieci;
- aktywne wsparcie ze strony Europolu;
- efektywna logistyka i koordynacja wysiłków policji i urzędów zainteresowanych krajów;
- dobra współpraca z Eurojustem, niezależnie od współpracy z Europolem;
- udało się zainteresować sprawą 3 (oprócz Belgii) państwa członkowskie Unii Europejskiej;
- właściwe wykorzystanie informacji będących w posiadaniu wielu policji (podejście zgodne z ideą *Intelligence Led Policing*).

Słabe strony:

- wczesna faza rozpracowania operacyjnego;
- wrażenie utraty kontroli nad sprawą w sytuacji, gdy konsekwentnie stosuje się wzajemne zaufanie przy dzieleniu się informacjami czy odpowiadaniu na potrzeby funkcjonariuszy z obcych policji;
- konieczność wspólnego zaangażowania służb policyjnych oraz innych organów państwowych (mających inne priorytety);
- koordynacja realizacji zadań: różny poziom zaangażowania osób, zbyt duża szybkość działania ogranicza skuteczność wyników postępowania karnego, a w konsekwencji ogranicza wgląd w działania przestępczej sieci i nie daje szerokiego pola widzenia na całość sprawy.

Szanse:

- realizacja sprawy – poprzez zdobyte doświadczenie – wzbogaciła podobne postępowania w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej;

- pozyskanie wielu wyspecjalizowanych kontaktów z ekspertami w skali międzynarodowej;
 - sprawdzenie w praktyce ram prawnych wymiany informacji między organami ścigania i innymi organami państwowymi, które okazały się elastyczne i dające się dopasować do danej sytuacji;
 - podniesienie poziomu zaufania między zaangażowanymi służbami pochodzącymi z różnych państw członkowskich;
 - dobre zdefiniowanie własnych celów i oczekiwań wpływa pozytywnie na współpracę z Europolem oraz na efekt końcowy;
 - lepsze zrozumienia tego, co dzieje się w zakresie przerzutu ludzi.
- Zagrożenia:
- znaczne różnice w regulacjach prawnych oraz procedurach w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej zaangażowanych w sprawę;
 - zbyt wiele zależy od dobrej woli współpracujących osób;
 - ilość danych, które muszą zostać poddane badaniu i ich format;
 - ograniczenia związane z prowadzeniem analiz, a wynikające z ograniczeń kadrowych, czasem realizacji analiz oraz jakością danych poddawanych analizie;
 - nierealistyczne oczekiwania funkcjonariuszy prowadzących postępowanie względem Europolu;
 - odmienny poziom zaangażowania się poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej;
 - organy państwowe kierują się także celami, których nie chcą oficjalnie ujawnić lub też wykorzystują sprawę dla celów politycznych.

Podsumowanie

Reasumując powyższe rozważania – wydaje się, że rozwój strategicznej analizy kryminalnej powinien stanowić istotny wymiar w projektowaniu podstaw polityki kryminalnej państwa. W literaturze przedmiotu zarówno praktycy, jak i teoretycy zwracali uwagę na lukę w systemie bezpieczeństwa państwa polegającą na braku rozwiniętych struktur analitycznych, które mogłyby w sposób istotny wspierać procesy decyzyjne. Na przykład Bogdan Świączkowski zauważa, iż brakuje samodzielnej, centralnej instytucji analityczno-informacyjnej „[...] wykonującej zadania na potrzeby naczelných organów władzy, a wykorzystującej w swojej pracy zarówno źródła jawne, jak i informacje niejawne pochodzące ze służb państwowych”²⁶. Odnosząc się do tej opinii, trzeba podkreślić, że oprócz kwestii instytucjonalnych wciąż brakuje zrozumienia, jakie korzyści może przynosić profesjonalnie wykonywana strategiczna analiza kryminalna. Prezentowane wyżej przykłady belgijskie, w szczególności sprawa „Mahjong”, ilustrują duży potencjał zarówno w obszarze diagnozy, jak i prognozy społecz-

²⁶ B. Świączkowski, *Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, red. W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Warszawa 2012, s. 177.

nie szkodliwych zjawisk. Wartościowe wydaje się również korzystanie z metody SWOT w celu uchwycenia ewentualnych mankamentów w prowadzonych operacjach służb policyjnych.

Bibliografia

- Benedict R., *Chryzantema i miecz. Wzory kultury japońskiej*, tł. E. Klekot, Warszawa 1999.
- Chlebowicz P., *Analitik kryminalny w postępowaniu karnym*, [w:] *Złota księga jubileuszowa prof. dr.hab. dr. honoris causa Brunona Hołysta: ... ale prawdy szukaj w czynnie*, red. B. Sygit, Łódź 2015.
- Chlebowicz P., *Węzłowe zagadnienia strategicznej analizy kryminalnej*, [w:] *Przestępczość w XXI wieku. Zapobieganie i zwalczanie. Problemy technologiczno-informatyczne*, red. E. Pływaczewski, W. Filipkowski, Z. Rau, Warszawa 2015.
- Chlebowicz P., Kamińska J., *Operacyjna analiza kryminalna w służbach policyjnych*, Warszawa 2015.
- Gołębiowski J., *Praca operacyjna w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, Warszawa 2008.
- Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 2005.
- Laskowska K., *Azjatyckie zorganizowane grupy przestępcze*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 7–8.
- Martynowicz W., *Dyskretny urok analizy wywiadowczej*, <http://fundacjapoint.pl/2016/02/dyskretny-urok-analizy/> (28.11.2016).
- McDowell D., *Strategic intelligence and analysis. A training manual*, 1996.
- Minkina M., *Sztuka wywiadu w państwie współczesnym*, Warszawa 2014.
- Owoc M., *Pojęcie strategii, taktyki i operacji na użytek kryminalistyki*, [w:] *Problematyka etyczna w kryminalistyce. Materiały V Sympozjum Metodologii Kryminalistyki i Nauk Pokrewnych (Chęciny, 14–16 czerwca 1984 r.)*, red. J. Widacki, Katowice 1984.
- Przestępczość zorganizowana*, red. E.W. Pływaczewski, Warszawa 2011.
- Safjański T., *Działania operacyjne Europolu*, Szczytno 2013.
- Stenogram konferencji „Służby specjalne demokratycznego państwa prawa. Cywilne służby specjalne III RP – próba bilansu”*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2011, wyd. specjalne z okazji 80. rocznicy urodzin Krzysztofa Kozłowskiego.
- Święczkowski B., *Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, [w:] *Biały wywiad. Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki*, red. W. Filipkowski, W. Mądrzejowski, Warszawa 2012.
- Widacki J., Konieczny J., *Wersja śledcza, modus operandi i analiza kryminalna*, [w:] *Kryminalistyka*, red. J. Widacki, Warszawa 2008.
- Wiśniewski R., *Kultura strategiczna, czyli o kulturowych uwarunkowaniach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1.

Źródła internetowe:

- <https://www.europol.europa.eu/content/page/joint-investigation-teams-989> (28.11.2016).
- <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/st15790-re01.pl11.pdf> (28.11.2016).

STRATEGIC CRIME INTELLIGENCE ANALYSIS. THE BELGIAN APPROACH

Abstract: The article is mainly aimed at explaining and highlighting some characteristic features of a strategic crime intelligence analysis. The paper concentrates also on issues such as definition and scope of a strategic intelligence analysis. The author draws the attention to the experience of Belgian police services in the field strategic intelligence analysis.

Keywords: STRATEGIC CRIME INTELLIGENCE ANALYSIS, TACKLING CRIME, LAW ENFORCEMENT OPERATIONS, BELGIAN CASE STUDY